

kopogtat az önkormányzat ajtaján? Lehet, hogy az egész procedúrában a hatóságokkal való kapcsolat a leginkább embert próbáló? A rejtett üzenetekbe jobban nem belemélyedve, úgy gondolom, hogy a tanösvény készítésnek ebből a „receptjéből” sokrétű, hosszú távú, értelmes cselekvési program bontakozhat ki.

Kimondott elv a lehető legkisebb mértékű beavatkozás előidézése a tájban. Ezen elv véghezvitele mind a tanösvény fizikai kialakításakor, mind annak használatakor, akadályokba ütközhet.

A természet viszonylagos zavartalansága érdekében a tájkoztató táblák nemcsak információkat közölnek, hanem, úgy tűnik, a látogatók viselkedésének befolyásolására is kísérletet tesznek. Érdekes ezzel kapcsolatban az a dilemma, hogy mely információkat érdemes közölni, melyeket inkább elrejtteni, például a védett növények esetében.

A könyvbemutatótálunk arra vonatkozóan, hogy milyenek is lehetnek a re-

ménybeli tanösvénylátogatók, akik a szóban forgó műben egyszerre veszélyeztető és védelmező, de mindenképpen felvilágosítandó csoportként jelennek meg.

A Soros Alapítvány támogatásával készült, 126 oldalas, illusztrációkban bővelkedő, nyolc táblázatot, hét ábrát, öt mellékletet (benne ajánló bibliográfiát) tartalmazó, angol nyelvű összefoglalóval ellátott kötetet szerzője Kiss Gábor, a Kossuth Lajos Tudományegyetem Alkalmazott Tájékoztató Tanszékének munkatársa. A címlap és az illusztrációk *Bán Janka* középiskolai diák munkái. A kötetet lektorálták: *Bihari György*, *Gasztonyi Éva* és *Varga Ferenc*. A könyv a Földtani Örökségünk Egyesület címén (1113 Bp. Zsombolyai u. 6. 1125 Bp. Pf. 229.) 380 Ft-os áron szerezhető be.

KISS GÁBOR: *Hogyan építsünk tanösvényt?* Földtani Örökségünk Egyesület, Bp., 1995.

Huszár Zsuzsanna

Süss fel nap!

Az ismertető kötet természetesen nem vállalkozik arra, hogy teljességre törően feltárja a mai Magyarországon működő alternatív pedagógiai műhelyeket, modelleket vagy módszereket. „Csupán” lehetőséget teremt arra, hogy néhány, a hagyományostól eltérő pedagógiai műhely bemutathassa eddig elért eredményeit, elmondhassa pedagógiai hitvallását, ismertesse nevelési filozófiáját úgy, hogy mindezt a gyakorlati alkalmazás során nyert tapasztalatokkal is igazolhassa.

A kötet két fő részből áll. Az első részben olyan óvodák és iskolák mutatják be tevékenységüket, amelyek valamelyik, ma már klasszikusnak mondható reformpedagógia követőinek vallják magukat. A második rész alkotói kevésbé ismert pedagógiai irányzatok, vagy azok egyes elemeinek átvételével, alkalmazásával elért eredményeiket ismertetik.

Az első rész bevezetővel kezdődik. Az ismert szerzők – egy-egy tradíció hazai „főpapjai” – igyekeznek nagyon röviden, a legalapvetőbb, leglényegibbnek tartott jellemzőkkel bemutatni a Montessori-, a

Waldorf- és a Freinet-pedagógiát. Ekkora terjedelemben ez természetesen lehetetlen vállalkozás, az ismertetés vázlatos marad, aki ebből akarja megismerni ezeket az irányzatokat, az csalódní fog, nem a különbségek, hanem a hasonlóságok a szembeütők: „Segíts nekem, hogy magam tudjam csinálni.” (*Montessori*). „Nem az a feladatunk, hogy a felnövekvő generációnak meggyőződéseket közvetítsünk. Hozzá kell segítenünk, hogy a saját ítélőerejét, a saját felfogóképességét használja. Tanuljon meg a saját szemével nézni a világban...” (*Rudolf Steiner*). „Szót adni a gyerekeknek” (*Célestin Freinet*).

Az említett reformpedagógiai irányzatok gyakorlati alkalmazásának bemutatásai a lényegi különbségek felismerését is lehetővé teszik.

A kötet minden tanulmányának, szerzőjének hangjából, stílusából süt a pedagógia ügye iránti elhivatottság, a legnemesebb értelemben vett „megszállottság”, amely hitelessé teszi egész tevékenységüket. Lehet módszereiket vitatni, lehet egyet nem érteni velük, de nem lehet tevékenységük felett átsiklani, elért eredményeiket el nem ismeri. Ugyanakkor nyilvánvaló, hogy egyikük sem vádolható azzal, hogy ezt a lelkiismeretes, sokszor hiábavalónak tűnő, esetenként önpusztító munkát anyagi érdektől vezérelve végzik.

A tanulmányokat elolvasva még inkább megerősödik az az érzés, hogy a különböző reformpedagógiai irányzatokban a gyermekekhez való közeledés filozófiája az eltérő, a megközelítés módszere más, az elérendő cél végső soron ugyanaz, a nélkülözhetetlen „eszköz” pedig a pszichológiailag jól felkészült, céltudatos, emberileg alkalmas: pedagógus. Nélküle ugyanis nem megy.

A kötet második része tűnt számomra fontosabbnak, mivel új ismereteket is közvetít. Persze ez nem minősül értékelésnek, csupán a saját tájékozatlanságom bizonyítéka. Szubjektív ítélet. A teljesség igénye nélkül néhány példa a sokszínűsége: Gáspár László Tevékenységközpontú óvodai nevelési program megvalósítása a gyakorlatban. „Szabadsziget”-program, melynek utószavát az ország összes pedagógusképző intézményében meg kellene ismertetni a hallgatókkal. Persze hosszan lehetne azon vitatkozni, hogy vajon melyik tantárgy keretében. Minden felsőoktatásban dolgozó oktató méltán lehetne büszke arra, ha legalább egy

olyan tanítványa lenne, mint ez a mezőtúri óvónő. Legalább ilyen fontosnak tartom Az ablak a világra című írást az Autistákat Nevelő Tagozatról, vagy a Humanisztikus Kooperatív Tanulás programjának ismertetését, a Holnap Iskoláját (*Donald Howard*), vagy a Gordon Iskolát.

Érdeemes megfigyelni, hogy mindkét részben az óvodai kísérletek túlsúlya a jellemző. Ennek nyilván egyik oka az, hogy az iskolai struktúra sokkal kötöttebb, mint az óvoda. Ugyanakkor felvetődik az a jogos kérdés, hogy az óvodában elkezdett, szakmailag végiggondolt és végigvitt pedagógiai fejlesztésnek egy hagyományos szerkezetű iskolában vajon milyen következményei lesznek?

A tanulmányokat megismerve van egy rendkívül megnyugtató tanulsága is számomra ennek a kötetnek. Egy fővárosi kerület 13 óvodájának munkáját ismerve örömmel fedeztem fel, hogy az itt leírt reformpedagógiai módszerek jelentős részét a mindennapi életben, a mindennapok gya-

korlatában úgy alkalmazzák, hogy közben nem is tudatosul, hogy ez valamelyik alternatív pedagógiai programból került át a hétköznapok gyakorlatába. Ha e kötetnek „mindössze” annyi haszna lesz, hogy az ebből megismert módszerek, tudatosság, elhivatottság, pedagógiai hozzáállás lassan, szinte észrevétlenül, az eredetet, a kiindulást is elfeledve átcúsúzik a napi gyakorlatba, akkor elégedettek lehetünk az eredménnyel.

A külsőn. Tetszetős, technikailag szépen megoldott, de nem praktikus. A kötet túl vastag, emiatt nehezen kezelhető. Ha valaki sűrűn forgatja, hamar szétesik. A polcon tartva persze jól mutat tekintélyes méreténél és súlyánál fogva. Talán szerencsésebb lett volna két kötetben együtt megjelentetni ezt a könyvet, és ha a tervezett második kötet is

A tanulmányokat elolvasva még inkább megerősödik az az érzés, hogy a különböző reformpedagógiai irányzatokban a gyermekekhez való közeledés filozófiája az eltérő, a megközelítés módszere más, az elérendő cél végső soron ugyanaz, a nélkülözhetetlen „eszköz” pedig a pszichológiailag jól felkészült, céltudatos, emberileg alkalmas: pedagógus. Nélküle ugyanis nem megy.

ilyen terjedelmű, akkor vagy a vékonyabb papír, vagy a két kötet lenne a jobb megoldás.

Végezetül még egyetlen gondolat. Sajnos a kötetben sokszor szerepel kiemelt helyen a „gyermekközpontúság” mint érdem, mint elérendő cél stb. Mindig felháborít, ha ezt egy gyermekintézménnyel, egy óvodával vagy iskolával kapcsolatban kiemelik mint elérendő célt. Látens módon az van mögötte, hogy ez korábban nem így volt, ez pedig nyilvánvalóan nem igaz, következőképp sértő. A pedagógiának semmi értelme a gyermek nélkül. Gondoljunk csak a szó eredetére. Az ókortól kezdve, mióta a mai értelemben vett iskola létezik, a gyermek ne-

velése–tanítása állt a központban. Ez önmagában nem érdem. Természetes. Az, hogy mindez hogyan valósul meg, milyen eszközökkel, hogyan érzi magát közben a gyermek, milyen eredményességgel érhető el a kívánt cél, eredmény, hogy ténylegesen mi is az elérendő cél, ez a valóban meghatározó, a lényegi kérdés.

Süss fel nap! Alternatív óvodák, iskolák Magyarországon.

Szerkesztette: HORN GÁBOR – HORVÁTH H. ATTILA – SÁRI LAJOS – VEKERDY TAMÁS – ZÁGON BERTALANNÉ. Soros Alapítvány, Bp. 1999, 766 old.

Laucsek István

Egy feledhetetlen előadás

Prof. dr. Nemtudomkicsoda előadása a Bécsi Egyetemen Festészet 1945 után címmel. Egyetemista ismerősünk útján tudtam meg, hogy lesz ilyen, s mivel nemsokára hasonló témájú előadás-sorozatot kell tartanom, gondoltam nem lesz fölösleges, ha megnézem, hogyan csinálják ezt a nagyok, itt a felvilágosult nyugati világban. Ami azt illeti, volt mit látnom. Mielőtt az előadó egyáltalán megjelent volna a teremben, ahol szép lassan mintegy hét-nyolcszáz érdeklődő gyűlt össze, három technikus negyedórányi munkája nyomán olyan feltételek alakultak ki, amihez foghatót én még nem tapasztaltam.

Afényviszonyokat például sikerült úgy kialakítani, hogy a hallgatók kényelmesen feljegyezhesék maguknak a legmagvasabb gondolatokat, a nemsokára megérkező professzor használni tudja a saját jegyzeteit, ugyanakkor a megfelelő helyen és időben elég sötét legyen ahhoz, hogy a diavetítés is élvezhető legyen. S hogy máris az események elé szaladjak, megtörtént az, amit én még soha az életben nem tapasztaltam: a diavetítők, merthogy párhuzamosan kettő is üzemelt, még véletlenül sem mondták fel a szolgálatot, a dialemez egyetlen egyszer sem ragadt be, de még olyasmi sem esett meg, hogy valamelyik kép fejjel lefelé vagy fordítva vetült volna a szemközti falra.

Már a próbavetítés során kiderült, hogy a munkák mesterien vannak reprodva. A kép

szélei minden esetben világosan kivehetőek, a színek hűek az eredetihez, a tónusok kifogástalanok, s amikor adott esetben relief-szerű a mű, épp a megfelelő szögéből, kissé oldalról van lefényképezve, hogy ezáltal a felület faktúrája is pompásan érzékelhető legyen. Akár ha a fotós helyettünk nézte volna meg a lefényképezendő munkákat, segítve minket abban, hogy az értelmezés során a megfelelő irányba induljunk el. Kezdetben mindössze az aggasztott kissé, hogy a diákat túl magasra vetítették, nyilván abból az érthető megfontolásból, hogy mindenki láthassa őket. De mi van akkor, gondoltam én, ha a professzor úr valamelyik részletre, valami lényeges apróságra kívánja felhívni a hallgatóság figyelmét? Vajon hogyan fogja megmutatni nekünk, hogy kérem szépen ez és ez a kép itt és itt kibillen,